

comparava amb Plató i Aristòtil; Cervantes verteix correctament *poetaster* per *portilla*). *Jovenet* (BMege, -neta; els trad. de *Fiammetta*, *Corbaccio* i *Decamerón* tradueixen així el *giovinetta* bocaccesco).

De més antigues arrels degué ser *joventell*, tan freqüent ja en les *VidesR*: «con éls no saubessen desvir la crou de Crist d'aquelles dels layres --- con aportés hom un *joventel* mort per la ciutat, En Judes tenc lo lit, e pausà la primera crou e la segona sobre lo mort, mas ges per sò no ressuccità, e pausà-li desús la tersa, e mantenén lo *macip* mort resuccità»; «dos *joventels* molt bels»; «un *joventel* noble, dementre que estava ab l'apòstol malgrat dels parents, los parens cremaren la casa d'él, en la qual estava l'apòstol ---», «com l'apòstol veng<u>és a la porta d'altra ciutat, cl vi que un *joventel* mort era portat per les gens ---» (f° 110r2, n. 38, 125v1, 5v2, 6v1): és sabut que en les *VidesR*, -ell es grafia sempre -el; *juvence*<l>la f., *VidesR*, 82v2, n. 136.

No és més que un equivalent del fr. ant. *joventel* (mod. *jeunesse*), oc. ant. *joventel*, -*vincel* (> cast.). Han passat per ser un diminutiu creat pel llatí vulgar sobre *JUVENIS*, però calia dubtar-ne no sols perquè una formació en -*NICELLUS*, d'un tal adjectiu llatí, ni està documentada ni s'ajusta gaire a les normes formatives del llatí (cf. *juvenulus* en Gregori de Tours), sinó perquè hauríem de tenir evolució sonora de la -c- intervocàlica (cf. *DOMINICILLA* > cat. *donzella*, oc. *donzela*, fr. *damoisele*); amb raó crida l'atenció E. Campanile (*Ann. d. Ist. Orient. Napoli* VII, 1966, 28) sobre el *IOVINCILLVS* de les inscripcions galles, que respon a l'home gal·l cèltic comú del ll. *juvencus*, a saber còrn. ant. *iouenc*, ky. *ieuanc*, bret. *iaouank*, irl. ant. *óac*, que són el mot de les llengües cèltiques per dir 'jove' en general (+ -*ILLOS* sufix més cèltic que llatí): sobre el grup cèltic, veg. Osthoff, *Morphologische Untersuch.* VI, 281; Pokorny, *ZCPH.* XVII, 128; Walde-Pok. I, 200; Walde-H. I, 735.27. En realitat es tracta, doncs, d'un celtisme, i no pas d'un mot creat pel llatí vulgar.

En la Renaixença es va usar bastant *joventel* o *joventel* (Labèrnia 1840, i en el poetastre canonge Jaume Collell), forma acastellanada, que amb raó es restaurà catalanament; *joventell* en el *DOrt.* i ja *joventell* en Ausiàs Marc i en Costa i Llobera; i encara que les eds. atribueixen a MilàF «La cara enclina a terra l'home més vell, / y l'aguant' ab sos brassos lo *joventel*» (*Pros Bernat*, v. 26), no sé si amb raó puix que rima amb *vell* (cf. tanmateix vv. 50-53 i 145: assonàncies?).

Peculiar del català (sense resposta romànica, ni oc-fr.) és *jovençà*, -*ana*; i com sigui que el sufix -*ANOS* i -*IANOS* no és solament llatí sinó tant o més cèltic (cf. Weisgerber, *Rhen. G.-Celt.*; Skok, *BhZRP.* II i sovint en NLL s'afegeix a NPP cèltics com en *Taurinyà*, o fr. *Saint Agnan* en el Loire, de *CENTENNIANO*-) em sembla de bon mètode postular un pirenocèltic *JOVENCIANOS, paral·lel a *JOVENCILLOS* (més que més tenint en compte que en altres llengües indoeuropees el valor de -*NO*- és sovint més substantiu o diminutiu,

enfront del caràcter merament adjectiu que té en llatí). També aquí tenim, doncs, un altre celtisme, i no creació romànica. *Jovençà*, -*ana*, modernament és peculiar al Princ. i les Illes, i més pollent que enlloc a les dues Balears.

Manquem de dades medievals; però l'aparició en massa en el llenguatge, conservador i folklòric insular, no és per dissuadir-nos de cercar-li arrels molt antigues; no asseguro gens que sigui d'ús autòcton en el parlar barceloní, encara que l'hi sento des de jove, fins en parlar col·loquial, si bé només amb valor adjectiu i de cap manera com a ús freqüent (així en Maragall, i assenyalat a *AlcM* des de Pineda; manca en Lab. i Bulbena, mentre que ja figura en els *DFgra.*, *DAmen.* etc.). És a tort segurament que els *DAG.*, *AlcM* i *DAmen.* posin en primer lloc (i el *DFgra.* com a única) l'acc. 'casat de nou', car semànticament això manca de lògica, i les dades més antigues i de llenguatge més pròcer, fins a les Illes (Joan Alcover, *AlcM*; velles gloses i dites, *DAG.*), són de l'altra, general, entre elles la primera en data: l'«Entremès del *jovensà* y la jaya» del mall. Seb. Gelabert (1715-68), *JMBover* (*BiEscr. Bal.* I, 352).

I el curiós «*Encantament* de Binidunís. Tres soldats anaven de camí de Mahó a Ciutadella; i sa fosca 'ls agafà an es bosc de Binidunís (Mercadal) --- hi trobaren una casa --- acabant de sopar --- s'aficaren an es llit i de cop --- s'apagà 's llum --- dos tengueren sa sort igual: --- a cada un se li presentà una *jove*: convingueren en casar-se, feren ses noces --- se n'anaren a dormir i... quan se despertaren, els soldats se trobaren junts, fadrins solters i en mitj des bosc, es qui departats i en sòmits havien anat de noces i vega. Es soldat tercer digué: —A jo també --- se'm presentà una *jovençana*, i venga parlar-me de casament --- m'agafà pò; me som tapat cap i tot, i no som pogut aclucar els uys en tota sa nit --- Partiren i arribant dalt Calòrig trobaren tres *jovençanes*: dues vestides de blanc am sa cara riallera, i s'altra vestida de negre i emmorrnyada. —Veus —digué an es soldat de sa pò— si haguessis estat un homo com els teus companys, totes tres ens hauríem desencantades --- Ells tal vegada arribaran a capitans; tu sempre seràs soldat ras, que té por... fins y tot d'una *jovençana* enamoradissa» (Camps Merc., *Folk. Men. de la Pagesia* II, 54-5). *Jovençanatge*. *Jovençol*. *Jovenello*. *Jovenot*; mall. *joventetxo*, *joventeu* (*DAmen.*).

Jovent, igual que l'oc. ant. *jovent(t)*, que ja es troba des del S. XI,⁴ suposa un ll. vg. *JUVENTUS*, -*TI*, resultat d'una transacció entre els ll. cl. *JUVENTA* 'joventut' [segle I a. C.], *JUVENTUS*, -*UTIS*, f. 'temps jove', 'conjunt d'homes joves' [S. III a. C.], i *JUVENTAS*, -*ATIS* 'edat jove', 'força de la joventut' [S. I a. C.]; però *juventus*, -*utis*, en llatí republicà familiar (Plaute i Terenci) apareix sempre amb el sentit concret de 'joventut, gent jove', que ha dominat en el cat. modern *jovent* (cf. en fr. ant. *jovente* *JUVENTA*, i el tipus en -*ITIA*, it. *giovinetza*, fr. *jeunesse*). Cf. Spitzer, *LexikK*, p. 23; Moll, *AORBB* II, 65; *REW*, 4643.

En català, *jovent* es troba des del S. XIII, però a